

TIMBRO
förlag

LÄSGUIDE

ERIK GUSTAF GEIJER

Frihet och framsteg: Erik Gustaf Geijer i urval

Erik Gustaf Geijer (1783-1847) var en svensk professor och skald som har satt djupa avtryck i svensk akademi och kultur. Under sin levnadstid utmärkte han sig som en öppensinnad och nyfiken tänkare vars liv och verk inföll under en avgörande brytningstid i Sverige. Det hierarkiska och traditionella ståndssamhället stod under 1800-talet i en förlorande strid med starka, omskapande upplysningsidéer. Ett nytt industriellt samhälle växte sakteligen fram - en medelklass tog form - och idéer om individens rättigheter, frihet och en ny liberal maktordning spreds i Sverige.

Geijer närmade sig dessa nya idéer med en varsam blick och var inledningsvis en för sammanhanget konservativ tänkare, som förespråkade den gamla ordningen. Gradvis kom han dock att öppet förespråka liberala omställningar i det svenska samhället; detta avfall ledde till bestörtning i dåtidens akademiska cirklar och kom även att forma de framväxande liberala institutioner som definierade Sverige efter ståndssamhällets fall.

Kronologisk återgivning

I *Frihet och framsteg: Erik Gustaf Geijer i urval* finns några av Geijers mest kända och viktigaste texter. Läsaren finner bland annat.

Det europeiska kolonialväldet från 1819 handlar om den europeiska imperialismens konsekvenser. När skriften gavs ut hade Amerika frigjort sig från sina koloniala härskare, ett skifte som Geijer välkomnade. Han skildrade en dubbel natur i kolonialismen, där han både beundrade dess bragder och samtidigt tog avstånd från de grymheter som präglade den. Han problematiserade dessutom kolonialmakternas ekonomiska grepp om den nya världen och riktade kritik mot de stora, monopoliserande företagen som han ansåg störa världshandeln.

Om vår tids inre samhällsförhållanden är skriven långt senare, efter Geijers avfall till en mer liberal åskådning, och sammanfattar föreläsningar som Geijer höll 1844. I texten utforskas den växande medelklassen och dess nya borgerliga rättigheter. Antologin innehåller hela första föreläsningen och utdrag från den tredje. Personlighetsprincipen, som symboliserar den gudomligt givna friheten och autonomiteten hos varje individ, behandlas ingående. I takt med framväxten av medelklassen uppstod debatt om ständsriksdagens reformering. Geijer förespråkar att det demokratiska styrelseskicket bör spegla framväxten av en ny medelklass, och att ständsriksdagen (i sinom tid) skulle avskaffas.

En ekonomisk dröm, Geijers sista artikel, är en närmast psykedelisk skildring av en dröm som Geijer hade om framväxten av det industriella samhället. Geijer skildrar den nya ekonomiska statshushållningen, eller "tingens nya ordning," där individens frihet och självbestämmande formar ett nytt borgerligt samhälle som bygger på behov, tillgång och

TIMBRO
förlag

L Ä S G U I D E

Vidareläsning

*Om falsk och sann upp-
lysning med afseende på
Religionen*

Erik Gustaf Geijer

Svenska folkets historia

Erik Gustaf Geijer

Samlade skrifter

Erik Gustaf Geijer

efterfrågan. Han erkänner en viss destruktivitet i denna nya omvälvning, men riktar samtidigt kritik mot de konservativa som lönlöst motsätter sig denna ordning, trots att den representerar en naturlig utveckling.

INSTUDERINGSFRÅGOR INFÖR LÄSNINGEN:

- ☞ Vad var de huvudsakliga förändringarna som 1809 års regeringsform introducerade i Sverige, och hur skilde sig denna från den tidigare regeringsformen?
- ☞ Vad menas med "representationsfrågan" i det svenska sammanhanget, och hur relaterar den till ståndssamhället?
- ☞ Vad innebar det att vara konservativ på Geijers tid? Hur skiljer sig denna tids konservatism mot den som brukar beskrivas i dagens debatt?

DISKUSSIONSFRÅGOR:

- ☞ Läs Feodalism och republikanism, särskilt sidorna 309 och framåt. Geijer diskuterar Lockes och Hobbes idéer och motsätter sig att samhällsordningen, likt Hobbes mening, bygger på ett samhällskontrakt. Håller du med i Geijers analys och delar du den historiesyn som den bygger på?
- ☞ Läs Om slaveriet i sin helhet och Feodalism och republikanism sidorna 223-224. Vad tycker du om de argument som Geijer anför mot feodalism och slaveri? Vad tycker du om hans distinktion mellan träldom och ofrihet som begrepp, och vad är de politiska och moraliska implikationerna av en sådan distinktion?
- ☞ I Geijers text Om vår tids inre samhällsförhållanden, särskilt på sidorna 355 och framåt, framställer han personlighetsprincipen som något som är härlett ur kristendomen. Vad tycker du om hans teori? Tror du att hans idéer om individuell frihet nödvändigtvis måste grunda sig på en religiös bas, eller kan de fungera som en allmängiltig princip utan en specifik religiös koppling?
- ☞ I avsnittet som börjar på sida 427 i Feodalism och republikanism utforskar Erik Gustaf Geijer den svenska representationsfrågan. Vad tycker du om Geijers kompromiss mellan en inflytelserik kungamakt med principer om en borgerlig demokrati och folkrepresentation? Fungerade en sådan uppdelning bättre på den tiden, och varför? För ytterligare insikt och kontext, se Hasselgrens introduktion på sidorna 27 till 29.
- ☞ Kan man med Geijer, sammantaget, tala om en svensk liberalism som en särart, och i så fall, vad består den av? Utmärker sig svensk liberalism genom denna historiska koppling mellan folket och dess traditioner och institutioner? Finns det värden som är viktiga i den svenska kontexten som inte är viktiga någon annanstans?